

ἀφῆς ὑπόκειται εἰς ἀπάτας. Τὸ ὄργανον τῆς ἀφῆς εἶνε ὀλόκληρον τὸ ἐξωτερικὸν περικάλυμμα τοῦ ἡμετέρου σώματος, ὅπερ ὡς γνωστὸν συνίσταται ἐκ τῆς ἐπιδερμίδος καὶ τοῦ κάτωθεν αὐτῆς εὑρισκομένου δέρματος. Πανταχοῦ, ἰδίᾳ ὅμως εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εὑρίσκονται μικροσκοπικῶς μικρά, φασηλοειδῆ σωματία, τὰ καλούμενα ἀπτικά σωματία, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸ κύριον ὄργανον τῆς ἀφῆς. Διὰ τῶν ἀπτικῶν θηλῶν, ἐν αἷς εὑρίσκονται τὰ μικροσκοπικὰ ἐκεῖνα ἀπτικά σωματία, μεταβιβάζονται εἰς τὸν ἐγκέφαλον αἱ παραστάσεις περὶ τοῦ μεγέθους, τῆς μορφῆς, τοῦ βάρους, τῆς σπινθηρότητος καὶ τῆς θερμοκρασίας τῶν σωματίων ἐκεῖνων, ἅτινα ἔρχονται εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τοῦ δέρματος. Κατὰ ταῦτα ἡ αἰσθησις τῆς ἀφῆς δύναται ἀντικειμενικῶς νὰ διακριθῆ ἐν γένει εἰς τὴν αἰσθησιν τῆς θερμοκρασίας, δι' ἧς ἡ ἐπιδερμὶς διακρίνει τὰς διαφορὰς τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ψύχους, εἰς τὴν αἰσθησιν τῆς πίεσεως, ἧτις μᾶς πληροφορεῖ περὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν ἐν τινι μέρει τοῦ δέρματος ἐπιτεθειμένων βαρῶν, ἀντιστάσεων κτλ. τὴν αἰσθησιν τοῦ τόπου, δι' ἧς ἀντιλαμβάνομεθα πασῶν τῶν ἐντυπώσεων εἰς ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸ μέρος ἐνθα παράγονται. Ἡ αἰσθησις τῆς θερμοκρασίας, τῆς πίεσεως καὶ τοῦ τόπου εἶναι εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ δέρματος διαφόρως ἀνεπτυγμένα, κατὰ τὴν ἐκασταχοῦ ἀφθονίαν τῶν ἀπτικῶν νεύρων. Οὕτω λ. χ. ἀπεδείχθη δι' ἐπὶ τοῦτο ἐρευνῶν, ὅτι αἰσθανόμεθα ὡς μίαν μόνην ἐντύπωσιν τὰς πιέσεις τῶν δύο αἰχμῶν ἐνὸς διαβήτου τεθειμένων ἐπὶ μὲν τῆς τελευταίας φάλαγγος τῶν δακτύλων εἰς ἀπόστασιν 2 χιλιοστομέτρων, ἐπὶ δὲ τῆς ῥάχews τῆς χειρὸς εἰς ἀπόστασιν 31 χιλιοστομέτρων, ἐπὶ δὲ τῶν νύτων τοῦ σώματος εἰς ἀπόστασιν 67 χιλιοστομέτρων.

Ἐν γένει δὲ ἡ αἰσθησις τοῦ τόπου εἶνε ἡ μάλιστα ἀνεπτυγμένη ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ μάλιστα εὐαπάτητος. Περὶ τούτου δύναται νὰ πεισθῆ ὁ ἀναγνώστης διὰ τῶν ἐξῆς ἀπλουστάτων καὶ λίαν γνωστῶν πειραμάτων. Θέτομεν ἐπὶ τῆς τραπέζης μικρὸν τι σφαιρίδιον ἐκ μαλακοῦ ἄρτου, ἢ

ἐρέβινθον, ἢ ἄλλο τι σφαιρωτὸν σωματίον. Ἐπειτα, ἐπιθέτοντες τὸν μέσον δάκτυλον ἐπὶ τοῦ δείκτου τῆς χειρὸς, ἐγγίζομεν τὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης σφαιρίδιον οὕτως ὥστε νὰ εὑρίσκειται μετὰ τῶν διεσταυρωμένων τούτων δακτύλων καὶ νὰ ἐράπτεται ἀμφοτέρων τῶν ἄκρων αὐτῶν. Μετακινούντες ἤδη τὸ σφαιρίδιον τῆδε κάκεισε μετὰ μετρίας τινὸς ταχύτητος, αἰσθανόμεθα ἕτι κυλιόμεν δύο σφαιρίδια ἀντὶ ἐνός. — Μᾶλλον ἐνδιαφέρον εἶνε τὸ ἐξῆς πείραμα: „Δένομεν εἰς τινα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τῷ λέγομεν νὰ καθίσῃ ἐπὶ τῆς καθέκλας, ἔχων τὰ γόνατα πλησίον ἀλλήλων, καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων. Ἀκολούθως καθήμεθα καὶ ἡμεῖς ἀπέναντί του καὶ θέτομεν ἐλαφρῶς τὰς ἡμετέρας χεῖρας ἐπὶ τῶν χειρῶν του. Μετ' ὀλίγον σηκίνομεν τὰς χεῖρας ἡμῶν πρὸς στιγμὴν καὶ εἶτα θέτομεν πάλιν τὸν δείκτην καὶ τὸν μέσον δάκτυλον τῆς ἡμετέρας δεξιᾶς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τοῦ ἀπέναντι ἡμῶν καθημένου, τοὺς δὲ δύο ἄλλους δακτύλους ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ. Τοιοῦτοτρόπως κρατοῦμεν ἤδη τὰς χεῖρας τοῦ παρακαθημένου διὰ τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς ἡμῶν χειρὸς, ἡ δὲ ἀριστερὰ ἡμῶν μένει ἐλευθέρη. Ἐκεῖνος ὅμως πιστεύει ὅτι ἀμφοτέραι αἱ χεῖρες ἡμῶν κεῖνται ἐπὶ τῶν ἰδικῶν του. Ἐπομένως, ἂν εἴπωμεν εἰς αὐτὸν ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀφαιρέσωμεν τὸν πῖλον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς του χωρὶς νὰ σηκώσωμεν τὰς χεῖρας καὶ χωρὶς νὰ μετακινήθωμεν ἐκ τῆς θέσεως ἡμῶν, ἐκεῖνος θὰ τὸ θεωρήσῃ ὡς ἀδύνατον. Ἡ ἀπάτη αὕτη δεικνύει συγχρόνως μετὰ πόσης εὐκολίας οἱ ταχυδακτυλοῦργοι, οἱ πνευματισταὶ, γόητες καὶ οἱ τοιοῦτοι δύνανται ν' ἀπατώσι τοὺς εὐπίστους θεατὰς των. Τὰ ὀλίγα ταῦτα παραδείγματα ἀρκοῦσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅπως πείσωσι τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ὅτι αἱ αἰσθησεις ὡς ὑποκείμεναι εἰς παντοειδεῖς ἀπάτας ὀλίγην ἔχουσι τὴν ἀξιοπιστίαν καὶ ἐπομένως αἱ γνώσεις ἡμῶν θὰ ἐστεροῦντο πάσης ἀσφαλοῦς βάσεως, ἂν ἔλλειπε τὸ λογικόν, τὸ ὄργανον τῆς ἀφρημένης διανοήσεως, ὅπερ δεικνύει ἡμῖν τὴν μεγίστην διαφορὰν μετὰ τῶν φαινομένου καὶ τοῦ ὄντος.

Η ΛΙΘΟΒΟΛΗΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΝΤΑΦΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

(Μετὰ δύο εἰκόνων ὑπὸ Cesare Mariani, ἐν σελ. 229).

Ἐν Ἰταλίᾳ ὅπως καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα αἱ ὠραῖαι τέχναι καὶ ἰδίᾳ ἡ ζωγραφικὴ ἔκειντο παρημελημένα. Ὁ τελευταῖος ἄξιος λόγου ζωγράφος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦτο ὁ Πομπήιος Βαπτινῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρόντος αἰῶνος σὺν τῇ ἀνεγέρσει τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος ἤρξατο αὖθις ἀκμάζουσα καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἡ ζωγραφικὴ τέχνη. Ἡ νέα αὕτη ἀκμὴ ἐγένετο ἰδίᾳ καταφανὴς ἐν τῇ κατὰ τὸ ἔτος 1883 διεθνῇ ἐν Μονάχῳ Ἐκθέσει, εἰς ἣν καὶ ἐξ Ἰταλίας ἐπέμφθησαν πλεῖστα τῆς ζωγραφικῆς ἀριστοτεχνήματα. Παράδοξον ὅμως φαίνεται ὅτι ἐκ τῶν πολυαριθμῶν τούτων καὶ θαυμασιῶν εἰκόνων, ὧν αἱ πλεῖστα παρίστων ὠραιστάτας σκηνὰς τοῦ Ἰταλικοῦ βίου ἐκ τῶν διαφόρων τάξεων, ὀλίγισται καὶ μετριώταται ἦσαν αἱ ἔχουσαι ἱστορικὰς ὑποθέσεις. περὶ δὲ τὴν ἐκτέλεσιν θρησκευτικῶν εἰκόνων ἐφαίνετο πᾶσα καλλιτεχνικὴ ἔμπνευσις παντελῶς ἀποσβεθεῖσα ἐν τῇ πατριδι τοῦ Γκιόττου, τοῦ Φιέσολε, τοῦ Λεονάρδου, τοῦ Περουγίνου, τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Ραφαήλου. Οὐχ ἥττον ὅμως ὑπάρχουσιν εἰσέτι, καίπερ σπανιώτατοι, ἐν Ἰταλίᾳ ζωγράφοι, δυνάμενοι νὰ κατανοήσωσι καὶ νὰ λύσωσι

μετὰ θαυμαστῆς δεινότητος τὰ ὕψιστα τῆς τέχνης αὐτῶν θέματα, εἰς δὲ τῶν σπανιωτάτων τούτων καλλιτεχνῶν εἶνε καὶ ὁ Cesare Mariani ἐν Ῥώμῃ, τοῦ ὁποῦ δὴ δύο θρησκευτικαὶ εἰκόνες παριστῶσαι τὸν θάνατον τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, δημοσιεύονται σήμερον ἐν ὅσον ὀλίον τε πιστοτάτῃ ἀναπαράστασει ἐν τῇ Κλειῳ.

Ὁ θεατὴς τῶν εἰκόνων τούτων μετατίθεται κατὰ διανοίαν εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ, τοὺς χρόνους τῆς διαιρέσεως μετὰ τῶν κυρίως Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἑπαδῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, τῶν συγκρούσεων μετὰ τῆς περιορισμένης, σχολαστικῆς, τῷ γράμματι τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου προσκεκολλημένης θεωρίας τῶν Ἑβραίων, καὶ τῆς ἐλευθέρης, γενικῆς, σύμπασαν τὴν ἀνθρωπότητα περιλαμβανούσης ἀντιλήψεως τῶν Ἑλληνιστῶν. Ἀλλ' αἱ θεωρητικαὶ αὗται διχογνωμίαι καὶ ἐριδὲς προσελάμβανον καὶ πρακτικὸν χαρακτήρα, διότι — ὡς ἀναγινώσκωμεν ἐν ταῖς πράξεσι τῶν Ἀποστόλων κεφ. 5 — „ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν“. Πρὸς θεραπείαν τῆς χρεῖας ταύτης, τῇ εἰσηγήσει

Η ΛΙΘΟΒΟΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ. Κατα την πρωτότυπον ελαιογραφίαν τοῦ καθ. Cesare Mariani.

Η ΚΗΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ. Κατα την πρωτότυπον ελαιογραφίαν τοῦ καθ. Cesare Mariani.

τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἐξελέγησαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν ἑπτὰ ἄνδρες, πλήρεις πνεύματος καὶ σοφίας. Εἰς τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐκαλεῖτο Στέφανος. „Στέφανος δὲ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῷ λαῷ.“ Κυρίως ἕως αἱ σοφαὶ αὐτοῦ συζητήσεις καὶ οἱ διάπυροι λόγοι του ἐκείνου τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀγανάκτησιν οὐ μόνον τῶν ἑβραίων Χριστιανῶν ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον τῶν Ἰουδαίων αὐτῶν, οἵτινες „συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει“. Κατηγορηθεὶς ἐπὶ βλασφημίας τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἤχθη ἀνάγκαστος ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ συνέδριον. Ἡ ἀπολογία του, ἀριστούργημα πολεμικῆς δεινότητος κατὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐξήγειρε τὴν λύσαν τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ καθεζομένων καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰσορμήσαντος πλήθους, οἵτινες „διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπὶ τὸν Στέφανον“. Ἀνάγκαστος γενόμενος ὑπὸ τοῦ μαινομένου ὄχλου ἐξεβλήθη ἔξω τῆς πόλεως καὶ ἐλιθοβολήθη „καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὸς δὲ τὰ γόνατα ἐκράξε φωνῇ μεγάλῃ, Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς ταύτην τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.“ Οὕτω ἐγένετο ὁ Στέφανος πρῶτος μάρτυς τῆς νέας πίστεως.

Ἡ στιγμή, καθ' ἣν ὁ Στέφανος καιρίως βλήθεις κάμπει τὰ γόνατα, παρίσταται ἐν τῇ πρώτῃ εἰκόνι τοῦ ἡμετέρου καλλιτέχου. Ὁ νεανίας Σαῦλος (ὁ βραδύτερον Ἀπόστολος Παῦλος) ὅστις „ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει τοῦ Στεφάνου“ καὶ κατὰ τὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γενόμενον μέγαν διωγμὸν ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις „ἐλυμαίνετο τὴν ἐκ-

κλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ παραδίδους εἰς φυλακὴν“, ἵσταται ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰκόνας, ὀπισθεν τοῦ Στεφάνου, θεωρῶν καὶ παροτρύνων τὰ λυσσαλέα πλήθη. Πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ πρωτομάρτυρος φαίνονται οἱ λιθοβολοῦντες, ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ θηριωδίᾳ, κατὰ διάφορα σχήματα καὶ στάσεις. Εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἄκρα τῆς εἰκόνας διακρίνονται μακρὸν ἄποροι καὶ ἀνίσχυροι ὄμιλοι ἐλλήνων χριστιανῶν.

Ὡς ἀναγκαῖον, τῆς θλίψεως πρᾶυντικὸν πέρας τῆς ἄνω παρισταμένης φοβερᾶς σκηνῆς φαίνεται ἐν τῇ δευτέρᾳ εἰκόνι ἡ „κηδεῖα τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου“. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν θηριώδη μανίαν τοῦ φανατικοῦ πλήθους τῆς πρώτης εἰκόνας, παρίσταται ἐνταῦθα τὸ βαθύ, ἀλλ' ἤρεμον ἤδη καὶ ἀτάραχον πένθος τῶν εὐσεβῶν καὶ τῇ θεῷ βουλῇ ὑποτεταγμένων Χριστιανῶν, ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων, ἐκ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις χριστιανικῆς κοινότητος, κηδευόντων τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ πρωτομάρτυρος. „Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ.“

Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐλήφθη πολλάκις καὶ πρότερον ὑπὸ πολλῶν διασήμεν ζωγράφων ὡς ὑπόθεσις καλλιτεχνικῆς παραστάσεως. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων εἰκόνων ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν ὑπὸ τοῦ Ραφαήλ ἐν τῷ Βατικανῷ, τὴν λαμπρὰν εἰκόνα τοῦ Giulio Romano ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐν Γενουῇ, τὴν ὑπὸ τοῦ Cigoli ἐν Φλωρεντίᾳ. Μεγαλητέρους κύκλους εἰκόνων ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Στεφάνου ἐδημιούργησαν καὶ ὁ Fiesole καὶ Masolino. Ἐκ τῶν νεωτέρων εἰκόνων ἀξία μνείας εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Schraudolph ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ ἐν Speier. Μεταξὺ τῶν λαμπρῶν τούτων ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων εἰκόνων αἱ τοῦ Cesare Mariani κατέχουσι διαπρεπεστάτην θέσιν.

Η ΔΙΩΡΥΞ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

ὑπὸ τοῦ Δρ. ΕΛΟΥΑΡΔΟΥ ΕΓΓΕΛ.

Ἄν ἦτο φρόνιμον, ἡ πρωτεύουσα τοῦ νεαροῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος νὰ ἰδρυθῆ ἐν τῇ θέσει τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, πολλάκις πρότερον συνεζητήθη καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡμφισβητήθη. Ἀλλὰ τοὺς φόβους τούτους περὶ τοῦ ἐναντίου ἠφάνισε παντελῶς ἡ ἐκτάκτως ταχεῖα ἀνάπτυξις καὶ προκοπὴ τῶν νέων Ἀθηνῶν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἡ ἀκμὴ εἰς ἣν προήχθη τὸ ἐπίγειον αὐτῶν, ὁ Πειραιεύς: Αἱ Ἀθῆναι μετὰ τοῦ Πειραιῶς τείνουσιν ὁσημέραι ταχύτερον νὰ καταστῶσι πραγματικῶς οὐ μόνον ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος καὶ σύμπαντος τοῦ „Ἑλληνισμοῦ“ ἀλλὰ καὶ νὰ προαχθῶσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων.

Ἄλλ' οὐχ ἤττον ἐπαισθητῶς ἀνάστέλλει καὶ παρακαλῶει τὴν προαγωγὴν ταύτην ἡ μεγάλη τῶν Ἀθηνῶν ἀπόστασις ἀπὸ τῶν κέντρων καὶ ἐστιῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ὅσα δὲ μᾶλλον τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον μεταξὺ τῆς ἐσπερίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης ἢ καὶ μεταξὺ Εὐρώπης καὶ τῶν δυτικῶν μερῶν τῆς Ἀσίας ἐκλέγει ὡς σημεῖον διασταυρώσεως τὸν Πειραιᾶ, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαισθητῆ καθίσταται εἰς τὴν κατὰ θάλασσαν συγκοινωνίαν ἢ μακρὰ αὕτη ἀπόστασις τοῦ ἐξαιρέτου ἑλληνικοῦ λιμένος, ὅστις γίνεται προσιτὸς μάλιστα μετὰ μακρὸν καὶ ὄχληρόν, πολλάκις δὲ καὶ κινδυνώδη περὶ τὴν πελοποννησιακὴν χερσόνησον περίπλουν τῶν ἐκ δυσμῶν ἐκείσε καταπλεόντων πλοίων.

Ἐνεκα τῆς ἀκαταλλήλου ταύτης θέσεως τοῦ Πειραιῶς,

ἐγένοντο καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχαιότητα ἀπόπειραι πρὸς συντόμευσιν τῆς ἐκείσε θαλασσίας ὁδοῦ, ἀν δὲ ρίψωμεν ἐν μόνον βλέμμα ἐπὶ τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου, βεβαιούμεθα ὅτι πρὸς τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἀπαιτεῖται εἰ μὴ ἡ διόρυξις τοῦ στενοῦ ἰσθμοῦ, δι' οὗ ἡ βόρειος Ἑλλὰς ἐνοῦται μετὰ τῆς Πελοποννήσου. Ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου τούτου δὲν ἐξήρχον οἱ πόροι τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τῆς μόνης πρὸς τοιαῦτα πανελλήνια ἔργα κεκλημένης δυνάμεως, ἔνεκα δὲ τοῦ πολιτικοῦ διαμελισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος εἰς πολλὰ ἀνεξάρτητα καὶ πρὸς ἄλληλα ζηλοτύπως διακείμενα κράτη καὶ κρατίδια ἦτο παντελῶς ἀδύνατος ἡ κοινὴ πάντων τῶν Ἑλλήνων συμμετοχὴ καὶ σύμπραξις εἰς ἔργον, ἐξ οὗ κατὰ πρῶτιστον λόγον θὰ ὠφελοῦντο κυρίως αἱ Ἀθῆναι.

Μόλις μετὰ πολλὰ ἔτη, ὅτε ἡ Ῥώμη ἐξέτεινε καὶ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος τὸν κατακτητικὸν αὐτῆς βραχίονα, ἡ διόρυξις τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου κατέστη ἀπαραίτητος πολιτικῆ ἀνάγκη, διότι ἐφαίνετο μέλλουσα νὰ παράσχη τὴν εὐθείαν καὶ συντομωτάτην ὁδόν, δι' ἣς ἡ Ἰταλία θὰ συνεδέετο πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς ἐτι ἀπωτέρω κειμένας, ἐν τῇ δυτικῇ Ἀσίᾳ, Ῥωμαϊκᾷ ἐπαρχίᾳ. Κατ' οὐσίαν λοιπὸν ἦσαν λόγοι στρατιωτικῆς ἀσφαλείας σύμπαντος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους οἱ παρακινήσαντες τὸν φαυλότατον τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτορον ν' ἀποφασίσῃ καὶ νὰ ἐπιληφθῆ ταχέως τοῦ μεγάλου ἔργου.